ePublishing

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 3, No 1 (1996)

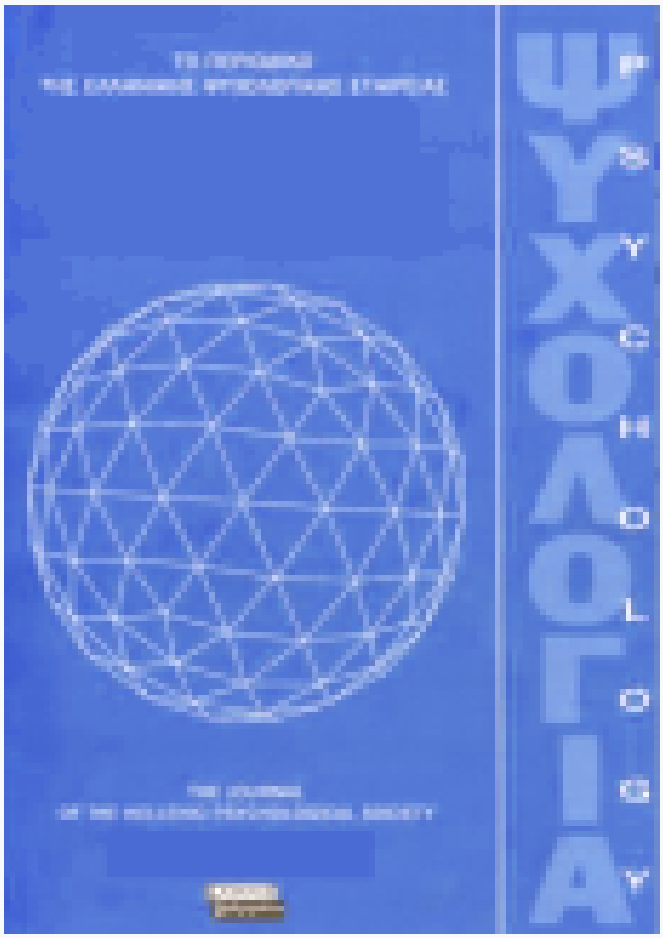

Μέτρηση της Ιδιοσυγκρασίας για ενήλικες με το Pavlovian Temperament Survey: Προκαταρκτικά ευρήματα για την ελληνική έκδοση και διαπολιτισμική αξιολόγηση

Αναστασία Καλαντζή - Αζίζι, Σοφία Χριστακοπούλου, Κώστας Μυλωνάς, Alois Angleitner, Jan Strelau

doi: 10.12681/psy_hps.24188

Copyright © 2020, Αναστασία Καλαντζή - Αζίζι, Σοφία Χριστακοπούλου, Κώστας Μυλωνάς, Alois Angleitner, Jan Strelau

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0.

To cite this article:

Καλαντζή - Αζίζι Α., Χριστακοπούλου Σ., Μυλωνάς Κ., Angleitner, A., & Strelau, J. (2020). Μέτρηση της Ιδιοσυγκρασίας για ενήλικες με το Pavlovian Temperament Survey: Προκαταρκτικά ευρήματα για την ελληνική έκδοση και διαπολιτισμική αξιολόγηση. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, *3*(1), 130–138. https://doi.org/10.12681/psy_hps.24188

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 02/01/2026 02:30:10

Ψυχολογία, 1996, 3 (1) ◆ 130-138

Μέτρηση της Ιδιοσυγκρασίας για ενήλικες με το Pavlovian Temperament Survey[1]: Προκαταρκτικά ευρήματα για την ελληνική έκδοση και διαπολιτισμική αξιολόγηση

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΚΑΛΑΝΤΖΗ-ΑΖΙΖΙ
ΣΟΦΙΑ ΧΡΙΣΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΩΣΤΑΣ ΜΥΛΩΝΑΣ
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ALOIS ANGLEITNER
University of Bielefeld, Germany

JAN STRELAU
University of Warsaw, Poland

ΠΕΡΙΛΗΨΗ Ξεκινώντας από την Παυλοβιανή έννοια των ιδιοτήτων του κεντρικού νευρικού συστήματος, οι Strelau και Angleitner ανέπτυξαν ένα ψυχομετρικό εργαλείο 252 ερωτημάτων με σκοπό τη μέτρηση σε ενήλικες τριών χαρακτηριστικών της ιδιοσυγκρασίας: τη Δύναμη Διέγερσης-ΔΔ, τη Δύναμη Αναστολής-ΔΑ και την Κινητικότητα των Νευρικών Διεργασιών-ΚΝΔ. Βασικός στόχος της όλης προσπάθειας ήταν η κατασκευή ενός αξιόπιστου και έγκυρου ερωτηματολογίου ιδιοσυγκρασίας σε διάφορους πολιτισμούς. Το ερωτηματολόγιο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί με συντομευμένη μορφή ως κλινικό μέσο διάγνωσης ή ως εξωτερικό κριτήριο εγκυρότητας για άλλα ερωτηματολόγια ιδιοσυγκρασίας και προσωπικότητας. Στον ελληνικό χώρο το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε σε πληθυσμό 408 ατόμων, 39 από τα οποία πήραν μέρος στην επαναχορήγησή του. Οι στατιστικές αναλύσεις οδήγησαν στη συντομευμένη μορφή ενός αξιόπιστου ερωτηματολογίου 60 ερωτήσεων, εσωτερικά και διαχρονικά σταθερού. Τα ευρήματα της ελληνικής μορφής του Pavlovian Temperament Survey (PTS) συγκρίνονται με τα αντίστοιχα ευρήματα 8 άλλων χωρών.

Έχοντας ως αφετηρία την Παυλοβιανή έννοια των ιδιοτήτων του κεντρικού νευρικού συστήματος (ΚΝΣ) ο Strelau και οι συνεργάτες του κατασκεύασαν ένα ψυχομετρικό εργαλείο με σκοπό τη μέτρηση –σε διάφορους πολιτισμούς– τριών χαρακτηριστικών της ιδιοσυγκρασίας των ενηλίκων. Τα χαρακτηριστικά αυτά, όπως παρουσιάζονται από τον Pavlov (1951-1952), είναι:

– *η Δύναμη της Διέγερσης-ΔΔ* που αναφέρεται στη λειτουργική ιδιότητα του ΚΝΣ και εκδηλώνεται στην ικανότητα για διατήρηση έντονης ή μακροχρόνιας διέγερσης χωρίς πέρασμα σε προστατευτική αναστολή.

1. Η ονομασία PTS αντικατέστησε την προηγούμενη ονομασία «STI-R» (Strelau Temperament Inventory-Revised) (Strelau & Angleitner, 1993).

Διεύθυνση: Α. Καλαντζή-Αζίζι, Τομέας Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστημιούπολη, Ιλίσια, 157 84, Αθήνα.

- *η Δύναμη της Αναστολής-ΔΑ* που αναφέρεται στη συντελεστική αναστολή η οποία αποκαλύπτεται στην ικανότητα για διατήρηση μιας κατάστασης συντελεστικής αναστολής όπως απόσβεσης, καθυστέρησης ή διαφοροποίησης.
- *η Κινητικότητα των Νευρικών Διεργασιών-ΚΝΔ*, η οποία καθορίζεται ως η ικανότητα του ΚΝΣ να αντιδρά ικανοποιητικά όσο το δυνατόν περισσότερο σε συνεχείς αλλαγές του περιβάλλοντος.

Κατασκευή του PTS

Για την κατασκευή αυτού του ψυχομετερικού εργαλείου οι Strelau και οι συνεργάτες στηρίχτηκαν στα αποτελέσματα της κριτικής ανάλυσης του πρωτότυπου ερωτηματολογίου του Strelau (Strelau Temperament Inventory), που κατασκευάστηκε από τον ίδιο στο τέλος της δεκαετίας του '60 (Strelau, 1972), και υιοθέτησαν τη μεθοδολογία της διαπολιτισμικής έρευνας.

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία αυτή ένα εργαλείο μέτρησης το οποίο κατασκευάζεται για διαπολιτισμική χρήση θα πρέπει να μπορεί να ανιχνεύει τόσο τα πανομοιότυπα χαρακτηριστικά του υπό μελέτη φαινομένου στους διάφορους πολιτισμούς όσο και τα χαρακτηριστικά που διαφέρουν από πολιτισμό σε πολιτισμό, είναι δηλαδή πολιτισμικά οριοθετημένα (Berry, 1989). Επιπλέον, οι εκδόσεις του στις διάφορες χώρες θα πρέπει να πληρούν τα κριτήρια της εννοιολογικής, λειτουργικής και μετρικής αντιστοιχίας, ώστε να είναι δυνατή η σύγκρισή τους (Poortinga, 1989).

Οι Strelau και οι ερευνητές, αφού στηρίχτηκαν στη μεθοδολογία αυτή και μελέτησαν τη θεωρητική ανάλυση των δομικών στοιχείων της ιδιοσυγκρασίας, κατασκεύασαν τα «εξ ορισμού» συστατικά των τριών ιδιοτήτων του ΚΝΣ με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι όσο το δυνατό περισσότερο καθολικά στους διάφορους πολιτισμούς.

Για την κλίμακα ΔΔ τα «εξ ορισμού» συστατικά είναι επτά. Σύμφωνα με αυτά, το άτομο με υψηλή ΔΔ έχει τα εξής χαρακτηριστικά: 1) ρέπει στο να αναλαμβάνει ενέργειες κάτω από υψηλές συνθήκες διέγερσης, 2) προτιμάει να εκτελεί ριψοκίνδυνες ενέργειες και/ή δραστηριότητες μεγάλων απαιτήσεων, 3) οι απειλητικές καταστάσεις δεν το εμποδίζουν να ολοκληρώσει μια προσχεδιασμένη ενέργεια, 4) η εκτέλεση μιας πράξης κάτω από κοινωνική και/ή φυσική πίεση δεν του προκαλεί συναισθηματικές διαταραχές, 5) η εκτελεστική του ικανότητα δε μειώνεται ουσιαστικά κάτω από πράξεις ή καταστάσεις υψηλού βαθμού διέγερσης, 6) αντέχει στην κούραση όταν εκτελεί μακριάς διάρκειας και/ή έντονες ενέργειες, 7) είναι ικανό να αντιδρά ικανοποιητικά κάτω από δυνατή συναισθηματική πίεση.

Η κλίμακα ΔΑ αποτελείται από πέντε «εξ ορισμού» συστατικά. Το άτομο που έχει σε υψηλό βαθμό τη ΔΑ διακρίνεται από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: 1) αποσύρεται εύκολα από συμπεριφορές οι οποίες, για κοινωνικούς λόγους, δεν είναι προσδοκώμενες ή επιθυμητές, 2) δεν δυσκολεύεται να καθυστερεί την εκτέλεση ενός έργου, όταν αναμένεται τέτοια καθυστέρηση, 3) όταν αρχίσει να λύνει ένα δεδομένο ζήτημα ή να αντιδρά σε δεδομένη κατάσταση, είναι ικανό να διακόψει την εκτέλεση, όταν χρειάζεται, 4) αν οι καταστάσεις το απαιτούν, μπορεί να καθυστερήσει τις απαιτήσεις του σε επενεργούντα ερεθίσματα, 5) είναι ικανό να μην εκφράζει τα συναισθήματά του, όταν αυτό είναι ανάγκη.

Πέντε είναι επίσης τα «εξ ορισμού» συ-

στατικά για την κλίμακα ΚΝΔ. Το άτομο με υψηλή κινητικότητα 1) αντιδρά ικανοποιητικά σε απροσδόκητες αλλαγές του περιβάλλοντος, 2) προσαρμόζεται γρήγορα σε καινούρια περιβάλλοντα, 3) περνάει εύκολα από τη μια ενέργεια στην άλλη, 4) αλλάζει ομαλά διάθεση από θετική σε αρνητική και το αντίθετο, σύμφωνα με το νόημα της κατάστασης, 5) προτιμάει καταστάσεις οι οποίες απαιτούν ταυτόχρονη εκτέλεση διαφορετικών εργασιών.

Για καθένα από αυτά τα 17 συστατικά (7-ΔΔ, 5-ΔΑ και 5-ΚΝΔ) κατασκευάστηκαν από καθέναν από τους τέσσερις ερευνητές τουλάχιστον 5 ερωτήματα. Από τα 377 συνολικά ερωτήματα -152 για την κλίμακα ΔΔ, 113 για την ΔΑ κλίμακα και 112 για την κλίμακα ΚΝΔ- κρατήθηκαν τελικά τα 252. Για τα ερωτήματα αυτά υπήρχε απόλυτη συμφωνία ανάμεσα στους 4 ερευνητές ότι ακολουθούν τους βασικούς κανόνες για την κατασκευή ψυχομετρικών κλιμάκων προσωπικότητας (Angleitner, John, & Loehr 1986. Jackson, 1970). Σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς τα ερωτήματα θα έπρεπε να είναι: 1) σύντομα και ευκολοκατανόητα, 2) απαλλαγμένα από υπερβολικά επίπεδα κοινωνικής αποδοχής, 3) ποικίλα σε περιεχόμενο ώστε να καλύπτουν την ολότητα της ανθρώπινης συμπεριφοράς, 4) κατάλληλα για ενήλικες διαφορετικών πολιτισμών και απαλλαγμένα από πολώσεις ως προς συγκεκριμένους πληθυσμούς, 5) λογικά συνδεδεμένα με το δομικό στοιχείο που μελετάται και ταυτόχρονα όχι συγκλίνοντα με άλλα παρόμοια αλλά άσχετα δομικά στοιχεία, 6) ισορροπημένα ως

Πίνακας 1

Χαρακτηριστικά παραδείγματα ερωτημάτων για κάθε PTS κλίμακα

Δύναμη Διέγερσης (ΔΔ)

1. Δε χάνω το θάρρος μου μπροστά σε ένα ξαφνικό κίνδυνο
2. Μ' αρέσει να δέχομαι την πρόκληση μιας ριψοκίνδυνης δραστηριότητας
3. Κουράζομαι γρήγορα, όταν πρέπει να δουλέψω περισσότερο απ' ό,τι συνήθως

Δύναμη Αναστολής (ΔΑ)

1. Αν χρειάζεται, μπορώ να συγκρατηθώ και να μην εκφράσω την άποψή μου, ακόμη-κι αν ξέρω ότι έχω δίκιο
2. Τελειώνω ό,τι έχω σχεδιάσει ακόμη κι αν μου έρθει στο νου να πάρω τηλέφωνο κάποιον που δεν έχω πάρει εδώ και καιρό
3. Μπορώ να βάζω τέλος σε μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση όταν ξέρω ότι κάποιος με περιμένει

Κινητικότητα Νευρικών Διεργασιών (ΚΝΔ)

1. Μπορώ να ολοκληρώσω εύκολα πολλές διαφορετικές δραστηριότητες, τη μία μετά την άλλη
2. Προσαρμόζομαι γρήγορα σ' ένα καινούριο περιβάλλον
3. Σε απρόβλεπτες ερωτήσεις βρίσκω εύκολα την απάντηση

προς τον τρόπο κωδικοποίησης. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται τρία χαρακτηριστικά ερωτήματα από κάθε PTS κλίμακα.

Το ερωτηματολόγιο των 252 ερωτήσεων που δημιουργήθηκε θεωρήθηκε το σημείο εκκίνησης για την κατασκευή του PTS σε όλες τις γλώσσες και χώρες. Οι χώρες στις οποίες επιχειρείται μέχρι τώρα η κατασκευή του PTS είναι: η Πολωνία, η Γερμανία, η Ουγγαρία, η Ιταλία, η Ρωσσία, η Ν. Κορέα, η Ολλανδία, η Αυστραλία και η Ελλάδα. Σε όλες τις PTS εκδόσεις χρησιμοποιήθηκε κλίμακα τεσσάρων σημείων *(Διαφωνώ Εντελώς, Μάλλον Διαφωνώ, Μάλλον Συμφωνώ, Συμφωνώ Απολύτως)* πλην της Ρωσσικής έκδοσης όπου χρησιμοποιήθηκε η παλιότερη μορφή με κλίμακα δύο σημείων *(Ναι/Όχι)*.

Μέθοδος

Μετάφραση και προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα

Η κατασκευή της ελληνικής έκδοσης του PTS άρχισε με τη μετάφραση και την προσαρμογή στην ελληνική γλώσσα του ερωτηματολογίου των 252 ερωτημάτων τόσο από την αγγλική όσο και από τη γερμανική έκδοση του PTS. Το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε από την αγγλική και τη γερμανική γλώσσα στην Ελληνική από ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητών, αποφοίτων Ξενόγλωσσων Τμημάτων και φοιτητές του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, του Πανεπιστημίου Αθηνών, και στη συνέχεια ξαναμεταφράστηκε στη γερμανική και την αγγλική γλώσσα από δύο δίγλωσσους μεταφραστές που είχαν μητρική τους γλώσσα τα γερμανικά και τα αγγλικά αντίστοιχα. Αφού, τέλος, έγιναν διορθώσεις σε πιθανές σημασιολογικές ατέλειες ακολούθησε η συλλογή των δεδομένων.

Δείγμα

Το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε σε 408 άτομα, 198 άνδρες και 210 γυναίκες, ηλικίας από 16-80 χρόνων (Μ.Ο.=43.94, Τ.Α. = 17.26). Στα 39 από αυτά τα άτομα, 19 άνδρες και 20 γυναίκες, ηλικίας 17-80 χρόνων (Μ.Ο. = 39.59, Τ.Α. = 15.46), το ερωτηματολόγιο επαναχορηγήθηκε ένα μήνα μετά την πρώτη χορήγησή του[2] και τα δεδομένα χρησιμοποιήθηκαν για να ελεγχθεί η διαχρονική σταθερότητα του ερωτηματολογίου.

Διαδικασία

Στη συλλογή του ερευνητικού υλικού πήραν μέρος 45 φοιτητές του Τομέα Ψυχολογίας οι οποίοι είχαν επιλέξει τα μαθήματα της Μεθοδολογίας Επιστημονικής Έρευνας Ι και ΙΙ και είχαν παρακολουθήσει σεμινάριο για το θεωρητικό πλαίσιο του PTS και τον τρόπο συλλογής δεδομένων. Κάθε φοιτητής ήταν υπεύθυνος για τη χορήγηση 10 περίπου ερωτηματολογίων. Τα ερωτηματολόγια χορηγούνταν ατομικά στο σπίτι κάθε ερωτώμενου. Ιδιαίτερες δυσκολίες όσον αφορά στην κατανόηση των ερωτήσεων δεν παρατηρήθηκαν. Ωστόσο, οι ερωτώμενοι μεγαλύτερης ηλικίας φανέρωσαν απροθυμία στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου λόγω

2. Ευχαριστούμε την Νατάσα Κλημεντιώτη, υποψήφια διδάκτορα του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, για το συντονισμό και την επίβλεψη των ομάδων.

Πίνακας 2
Δείκτες αξιοπιστίας (Cronbach α) και αριθμός ερωτήσεων των PTS κλιμάκων για τα δείγματα των διαφόρων χωρών

	PTS Κλίμακες						
	Δύναμη Διέγερσης		Δύναμη Αναστολής		Κινητικότητα Νευρικών Διεργασιών		
Χώρες	Αριθμός Ερωτήσεων	Alpha-C	Αριθμός Ερωτήσεων	Alpha-C	Αριθμός Ερωτήσεων	Alpha-C	Συνολικός αριθμός
Αυστραλία	21	0,85	21	0,77	21	0,88	63
Ολλανδία	20	0,88	20	0,78	20	0,91	60
Γερμανία	24	0,84	24	0,80	24	0,88	72
Ελλάδα	20	0,86	20	0,80	20	0,88	60
Ουγγαρία	21	0,88	21	0,82	21	0,88	63
Ιταλία	17	0,82	17	0,73	17	0,83	51
Κορέα	23	0,80	14	0,68	20	0,79	57
Πολωνία	19	0,84	19	0,75	19	0,85	57
Ρωσσία	21	0,83	21	0,77	21	0,88	63

Πηγή: Strelau & Angleitner (1993)

του μεγάλου αριθμού των ερωτήσεων.

Αποτελέσματα

Για τις στατιστικές αναλύσεις του ελληνικού δείγματος που πραγματοποιήθηκαν στο Πανεπιστήμιο του Bielefeld (Γερμανία) χρησιμοποιήθηκαν οι ίδιες με τις άλλες PTS εκδόσεις μέθοδοι στατιστικής ανάλυσης. Για καθένα από τα 17 «εξ ορισμού» συστατικά των τριών κλιμάκων κρατήθηκαν από 2 μέχρι 4 ερωτήσεις οι οποίες πληρούσαν τα παρακάτω κριτήρια: 1) έδειχναν ικανοποιητικά υψηλή συνάφεια με τη δική τους κλίμακα, 2) είχαν μεγαλύτερη συνάφεια με τη δική τους κλίμακα από ότι με άλλες κλίμακες. Για την κατασκευή των ξεχωριστών αυτών κλιμάκων χρησιμοποιήθηκε η στατιστική ανάλυση της πολλαπλής μεθόδου σχεδίου πολλαπλών χαρακτηριστικών (Multi-Trait-Multi-Method Matrix Analysis).

Ο αριθμός των ερωτήσεων που εκπλήρωσαν τα παραπάνω κριτήρια ποικίλλει από χώρα σε χώρα κι από κλίμακα σε κλίμακα (Πίνακας 2). Έτσι, ενώ για την Ελλάδα 60 ερωτήσεις (20-ΔΔ, 20-ΔΑ και 20-ΚΝΔ) απετέλεσαν τη συντομευμένη μορφή του PTS, για την Ουγγρική έκδοση του PTS ο αριθμός των ερωτήσεων είναι 63 (21-ΔΔ, 21-ΔΑ και 21-ΚΝΔ). Επειδή δεν υπάρχει ίδιος αριθμός ερωτήσεων σε όλες τις χώρες, οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις των διάφορων PTS εκδόσεων δεν μπορούν να συγκρι-

Πίνακας 3

Ποσοστό των κοινών ερωτήσεων ανάμεσα στην ελληνική έκδοση και στις εκδόσεις των άλλων χωρών, για κάθε PTS κλίμακα

Χώρα-Γλώσσα	Γερμανία			Πολωνία		
Κλίμακα PTS	ΔΔ	ΔΑ	ΚΝΔ	ΔΔ	ΔΑ	ΚΝΔ
#ερωτημάτων	24	24	24	19	19	19
% Κοινών ερωτημάτων με την ελληνική μορφή του PTS	50,0	54,5	59,1	46,2	30,8	56,4
Χώρα-Γλώσσα	Κορέα			Ιταλία		
Κλίμακα PTS	ΔΔ	ΔΑ	ΚΝΔ	ΔΔ	ΔΑ	ΚΝΔ
#ερωτημάτων	23	14	20	17	17	17
% Κοινών ερωτημάτων με την ελληνική μορφή του PTS	37,2	11,8	70,0	54,1	27,0	81,1
Χώρα-Γλώσσα	Ρωσσία			Ουγγαρία		
Κλίμακα PTS	ΔΔ	ΔΑ	ΚΝΔ	ΔΔ	ΔΑ	ΚΝΔ
#ερωτημάτων	21	21	21	21	21	21
% Κοινών ερωτημάτων με την ελληνική μορφή του PTS	68,3	28,3	68,3	63,4	43,9	58,5
Χώρα-Γλώσσα	Ολλανδία			Αυστραλία		
Κλίμακα PTS	ΔΔ	ΔΑ	ΚΝΔ	ΔΔ	ΔΑ	ΚΝΔ
#ερωτημάτων	20	20	20	21	21	21
% Κοινών ερωτημάτων με την ελληνική μορφή του PTS	55,0	45,0	80,0	34,1	39,0	58,5

Σημείωση: Η ελληνική μορφή του PTS περιλαμβάνει 20 ερωτήματα για κάθε χαρακτηριστικό της ιδιοσυγκρασίας.

θούν μέχρι να εφαρμοστεί κάποια μορφή μαθηματικής μετατροπής σε σταθερές κλίμακες.

Η αξιοπιστία που αναφέρεται στην εσωτερική σταθερότητα του ερωτηματολογίου μετρήθηκε με τον Cronbach-Alpha δείκτη. Οι δείκτες αξιοπιστίας που κυμαίνονται από α=0,68 μέχρι α=0,91 εμφανίζονται υψηλοί και για τις τρεις κλίμακες, τόσο για το ελληνικό δείγμα όσο και για τα δείγματα από τις άλλες χώρες, αποδεικνύοντας έτσι την εσωτερική σταθερότητα του ερωτηματολογίου

σε όλες τις χώρες και για τις τρεις κλίμακες (Πίνακας 2). Ειδικότερα, για το ελληνικό δείγμα η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου είναι για την κλίμακα ΔΔ α=0,86, για την κλίμακα ΔΑ α=0,80 και για την κλίμακα ΚΝΔ α=0,88.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των εκδόσεων του PTS στις διάφορες χώρες είναι ότι οι ερωτήσεις για την κάθε κλίμακα ποικίλουν και ως προς το περιεχόμενο. Ωστόσο, όλες οι PTS εκδόσεις περιέχουν κάποια κοινά ερωτήματα. Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει για κάθε κλίμακα το ποσοστό των κοινών ερωτήσεων της ελληνικής έκδοσης με τις εκδόσεις των άλλων χωρών.

Η διαχρονική σταθερότητα της ελληνικής έκδοσης του PTS ελέγχθηκε με το δείκτη συνάφειας Pearson r. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την αξιοπιστία του ερωτηματολογίου, αφού έδειξαν υψηλές συνάφειες μεταξύ εξέτασης και επανεξέτασης και για τις τρεις κλίμακες ($r_{ΔΔ}$=0,78, p<0,01, $r_{ΔΑ}$=0,59, p<0,01, $r_{ΚΝΔ}$=0,82, p<0,01).

Σχέση μεταξύ των PTS κλιμάκων για το ελληνικό δείγμα

Η σχέση μεταξύ των PTS κλιμάκων εξετάστηκε με το δείκτη Pearson r. Τα αποτελέσματα έδειξαν την ύπαρξη μέτριας θετικής συνάφειας ανάμεσα στη Δύναμη της Διέγερσης και την Κινητικότητα των Νευρικών Διεργασιών, r=0,53, p<0.01 και μιας μικρής θετικής συνάφειας ανάμεσα στη Δύναμη Αναστολής και την Κινητικότητα των Νευ-

Πίνακας 4

Μέσοι όροι, τυπικές αποκλίσεις και δείκτες F για τις κλίμακες του PTS ανάλογα με το φύλο

PTS Κλίμακες	ΜΟ	ΤΑ	Ν	Στατιστική σημαντικότητα διαφοράς μέσων όρων μεταξύ των ομάδων
$ΔΔ_{Άντρες}$	55,045	9,496	198	F(1,406)=19,77, p<0,01
$ΔΔ_{Γυναίκες}$	59,276	9,665	210	
Συνολικό δείγμα	57,220	9,803	408	
$ΔΑ_{Άντρες}$	41,424	8,098	198	F(1,406)=0,187
$ΔΑ_{Γυναίκες}$	41,705	8,829	210	
Συνολικό δείγμα	41,570	8,473	408	
$ΚΝΔ_{Άντρες}$	44,773	10,219	198	F(1,406)=0,95
$ΚΝΔ_{Γυναίκες}$	43,786	10,279	210	
Συνολικό δείγμα	44,260	10,249	408	

ρικών Διεργασιών, r=0,25, p<0,01. Η συνάφεια μεταξύ των κλιμάκων ΔΔ και ΔΑ παρόλο που είναι στατιστικά σημαντική, (r=0,11, p<0,05) επειδή είναι πάρα πολύ μικρή δεν θεωρείται αξιολογήσιμη. Η στατιστική της σημαντικότητα αποδίδεται στο μεγάλο μέγεθος του δείγματος (N=408).

Επίδραση Ηλικίας και Φύλου στις κλίμακες του PTS

Στατιστικά σημαντικές συνάφειες βρέθηκαν επίσης μεταξύ της ηλικίας και των τριών PTS κλιμάκων. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε μια μικρή θετική συνάφεια μεταξύ της ηλικίας και της κλίμακας ΔΔ (r=0,33, p<0,01) και μια μικρή αρνητική συνάφεια ανάμεσα στην ηλικία και στην κλίμακα ΔΑ (r=-0,28, p<0,01). Η συνάφεια της κλίμακας ΚΝΔ με την ηλικία είναι πάρα πολύ μικρή (r=0,13, p<0,01) και δεν θεωρείται αξιολογήσιμη.

Η επίδραση του φύλου στις τρεις PTS κλίμακες εξετάστηκε με μονομεταβλητή ανάλυση διασποράς. Τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών μόνο όσον αφορά στη Δύναμη της Διέγερσης. Ειδικότερα, βρέθηκε ότι οι γυναίκες έχουν σε υψηλότερο βαθμό τη Δύναμη Διέγερσης από ότι οι άντρες [F(1,406)=19,77, p<0,01] (Πίνακας 4).

Συζήτηση

Μια πρώτη διαπίστωση είναι ότι το PTS αποτελεί ένα αξιόπιστο εργαλείο, εσωτερικά και διαχρονικά σταθερό. Ωστόσο, η διαπολιτισμική έρευνα βρίσκεται ακόμη στην αρχή και η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων συνεχίζεται.

Στα πρώτα της βήματα βρίσκεται επίσης και η κατασκευή της συντομευμένης μορφής του PTS στην Ελλάδα, απώτερος σκοπός της οποίας είναι να χρησιμεύσει ως κλινικό μέσο διάγνωσης. Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα φανερώνουν την αξιοπιστία της ελληνικής έκδοσης του PTS, τόσο για την εσωτερική σταθερότητα όσο και για τη διαχρονική σταθερότητα του ερωτηματολογίου. Επίσης, η σχέση μεταξύ των PTS κλιμάκων και ειδικότερα η θετική συνάφεια ανάμεσα στις κλίμακες ΔΔ και ΚΝΔ συμφωνεί με το θεωρητικό προβληματισμό του Pavlov για τη σχέση μεταξύ των ιδιοτήτων του ΚΝΣ και υποστηρίζεται από εμπειρικές έρευνες.

Μέσα στα επόμενα βήματα της προσαρμογής του PTS στον ελληνικό πληθυσμό συγκαταλέγονται ο έλεγχος του βαθμού κοινωνικής αποδοχής των ερωτήσεων μέσω μιας κλίμακας κοινωνικής αποδοχής και ο έλεγχος της εσωτερικής εγκυρότητας συμφωνίας δεδομένων μέσω της σύγκρισης του PTS με άλλα συναφή ερωτηματολόγια ιδιοσυγκρασίας και προσωπικότητας όπως το Eysenck Personality Questionnaire (EPQ) ή το Dimensions of Temperament Survey-Revised (DOTS-R, Windle & Lerner, 1986).

Είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι η μεθοδολογία που ακολουθείται στην κατασκευή του PTS αντικατοπτρίζει τη μεθοδολογία της διαπολιτισμικής έρευνας στην οποία, κατά τη γνώμη μας, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή από όσους ενδιαφέρονται για τη χρήση έγκυρων και αξιόπιστων ψυχομετρικών μέσων στο χώρο της Κλινικής Ψυχολογίας.

Βιβλιογραφία

Angleitner, A., John, O.P., & Loehr, F.J. (1986). It's what you ask and how you ask it: An

itemmetric analysis of personality questionnaires. In A. Angleitner, & J.S. Wiggins (Eds.), *Personality assessment via questionnaires* (pp. 61-197). New York. Springer-Verlag.

Berry, J.W. (1989). Imposed etics-emics-derived etics: The operationalization of a compelling idea. *International Journal of Psychology, 24,* 721-735.

Jackson, D.N. (1970). A sequential system for personality scale development. In C.D. Spielberger (Ed.), *Current topics in clinical and community psychology,* Vol. 2 (pp. 61-96). New York: Academic Press.

Pavlov, I.P. (1951-1952). *Complete works* (2nd ed.). Moscow and Leningrand: USSR Academy of Sciences (in Russian).

Poortinga, Y.H. (1989). Equivalence of cross-cultural data: An overview of basic issues. *International Journal of Psychology, 24,* 737-756.

Strelau, J. (1972). A diagnosis of temperament by nonexperimental techniques. *Polish Psychological Bulletin, 3,* 97-105.

Strelau, J., & Angleitner, A. (υπό δημοσίευση). Cross-cultural studies on temperament: Theoretical considerations and empirical studies based on the Pavlovian Temperament Survey (PTS). *Journal of Personality and Individual Differences.*

Windle, M., & Lerner, R.M. (1986). Reassessing the dimensions of temperament individuality across the life span: The revised dimensions of temperament survey (DOTS-R). *Journal of Adolescent Research, 1,* 213-230.

ABSTRACT Commencing with the pavlovian concept of the Central Nervous System entities, Strelau and Angleitner developed a 252-item psychometric tool assessing three temperament characteristics for adult populations: Strenght of Excitation (SE), Strength of Inhibition (SI) and Mobility of the Nervous Processes (MO). The ultimate target of this effort was the construction of a reliable and valid temperament questionnaire that would apply to several cultural identities. The questionnaire could be applied via a short version, either as a clinical diagnosis tool or as an convergent criterion of validity for other temperament and personality questionnaires. For the Greek population, the questionnaire was adminstered to a sample of 408 participants, 39 of which were later re-tested. The statistical analyses pointed the way to a reliable, internally and temporally valid, short (60-item) version of the questionnaire. The findings for the Greek PTS version are discussed in parallel with those for 8 other countries.